



2012 POLICY PAPER



INTEGRITATE ÎN EXPERTIZA JUDICIARĂ

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Programului European pentru Prevenirea și Lupta Împotriva Criminalității al Comisiei Europene – Directoratul General al Afacerilor Interne. Publicația reflectă numai viziunile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru nici o utilizare a informației conținute în acest material.

Analiza contextuală

Așa cum rezultă din Strategia Națională Anticorupție pe perioada 2012 – 2015, “România, ca stat democratic european, promovează o politică publică integrată în materia consolidării integrității instituționale, bazată pe o atitudine proactivă orientată spre reducerea costurilor corupției, dezvoltarea mediului de afaceri bazat pe concurență, creșterea încrederii publicului în justiție și administrație, precum și implicarea societății civile în procesele decizionale. Strategia națională anticorupție are ca premise asumate politic importanța asigurării stabilității cadrului legislativ și instituțional anticorupție și alocarea resurselor adecvate pentru o funcționare eficientă a instituțiilor publice în serviciul cetățeanului.”

În toate statele europene, activitatea experților este indispensabilă pentru organele cu atribuții jurisdicționale. Indiferent de formula juridică în care se prezintă, expertiza este foarte importantă pentru descoperirea adevărului juridic în cadrul procesului penal și/sau civil. Astfel, la nivel european s-a format practic o profesie de sine stătătoare care, dincolo de limitele stabilite de uniunile profesionale obișnuite (organe de reprezentare a intereselor), a impus o tendință de reunire a tuturor persoanelor care activează ca și experți judiciari. Organizațiile experților judiciari întrețin o strânsă legătură la nivel internațional, în cadrul uniunii numite EUROEXPERT.

În legislația comunitară, deși există numeroase acte normative referitoare la cooperarea judiciară internațională, domeniul activității de expertiză judiciară nu este nici măcar amintit.

De altfel, însuși în România această activitate este reglementată foarte slab, nu atât din punct de vedere al numărului de acte normative, cât al faptului că acestea sunt perimate și inadecvate pentru stadiul actual al nevoilor societății.

Organizarea activității de expertiză judiciară în România are la bază Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, precum și OG 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară, modificată și completată de Legea nr. 208/2010, act normativ care, așa după cum reiese și din text, este aplicabilă expertizelor de natură tehnică.

Deși există articole din ordonanță care pot fi aplicabile expertizelor contabile, acest domeniu este reglementat doar la nivel intern, în cadrul CECCAR.

Alte acte normative reglementează doar expertiza criminalistică, respectiv OG 75/2000 privind autorizarea experților criminaliști, aprobată prin Legea 488/2002 și Legea 156/2011.

În prezent, cu toate actualizările celor două coduri de procedură civilă și penală, legislația nu mai este adecvată, influențând actul de justiție.

Obiectul lucrării este lămurirea conceptuală a expertizei judiciare și găsirea celor mai fiabile modalități de lucru pentru ceea ce se dorește pe viitor în activitatea de expertiză judiciară, în condiții de integritate a desfășurării activității. Făcând trimitere la Obiectivul de referință 1 din Raportul Comisiei Europene privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare

(MCV) din iulie 2012, expertul judiciar trebuie să-și aducă contribuția în asigurarea unei transparențe și eficiențe sporite a actului de justiție.

Același Raport face referire la eficacitatea sistemului de integritate din România care suferă de pe urma procedurilor judecătorești lente, a unei jurisprudențe neuniforme și a unei cooperări insuficiente între alte autorități administrative, magistrați și ANI, motiv pentru care lacunele și deficiențele din activitatea de expertiză judiciară trebuie analizate cu multă atenție, cu scopul vădit de a se propune cele mai eficiente măsuri.

Expertiza judiciară este utilizată în variate domenii pentru lămurirea unor aspecte de fapt de strictă specialitate sau pentru interpretarea unor informații în scopul soluționării problemelor controversate sau litigioase, de cele mai multe ori fiind hotărâtoare în adoptarea deciziei. Cu toate acestea, activitatea de expertiză judiciară nu are o reglementare care să asigure cadrul legal unitar de desfășurare, ce să-i asigure integritatea.

Actele normative disparate care reglementează de exemplu expertiza tehnică judiciară, expertiza de evaluare, expertiza criminalistică, relația experților tehnici judiciari cu asociațiile profesionale sunt incomplete și în anumite privințe contradictorii. Din acest motiv, în practică nu pot fi rezolvate probleme ca: statutul juridic al expertului judiciar, drepturile și obligațiile sale, atestarea, controlul și limitele lui, valoarea probatorie a informațiilor prezentate în raportul de expertiză judiciară, răspunderea expertului pentru erorile din raportul de expertiză.

Neclaritatea regulilor în această privință se reflectă direct în calitatea și impactul informației pe care expertiza judiciară o oferă, în contextul utilizării acesteia ca probă în instanță.

Realizarea unei noi imagini și a unei alte poziții a expertului judiciar în activitatea judiciară nu se poate realiza individual, ci printr-o organizare pe criterii profesionale, printr-o pregătire profesională temeinică și prin verificarea atentă a evoluției expertului, a rezultatelor sale omologate de practică, a reputației sale profesionale.

Riscuri și vulnerabilități

Faptul că nu se cunosc date referitoare la acte de corupție în profesia de expert judiciar nu înseamnă că această activitate nu este expusă corupției, onorariile exagerate pentru efectuarea unei expertize judiciare părtinitoare, spre exemplu, pot reprezenta uneori o formă de mită voalată. Dacă în activitatea magistraților se poate vorbi despre infracțiuni de corupție (mită, trafic de influență), exemplele din ultimii ani fiind semnificative, statutul de profesie liberală a experților judiciari face ca această categorie specială să justifice onorariul pe baza faptului că are la bază o lucrare, respectiv raportul de expertiză judiciară.

Guy Verhofstadt, fostul premier al Belgiei în perioada anilor 1999-2008 și actual lider al Alianței Liberalilor și Democraților pentru Europa din Parlamentul European, este de părere că sistemul judiciar românesc continuă să fie vulnerabil și de aceea este necesar să

se pună capăt “culturii interne a corupției și favoritismului politic care domină țara ca o tumoră cancerigenă și o împiedică să-și consolideze progresul”.

Ori, rolul expertizei judiciare în aflarea adevărului în cauză trebuie înțeleasă în sensul că expertul este parte a sistemului judiciar.

Cunoscând faptul că vulnerabilitatea se referă la subiectul/subiecții expunerii la manifestarea amenințărilor, fenomenul implică expertul judiciar prin:

1. Cadru legislativ incomplet și limitativ asupra transparenței întocmirii expertizei judiciare. În afara actelor normative menționate în capitolul precedent, există standarde profesionale, regulamente și ghiduri la nivel de asociații profesionale, fără a exista un cadru general de abordare. “De la data aderării, România a creat un amplu cadru instituțional și legal, de punere în aplicare a legislației UE în acest domeniu. Cu toate acestea, numeroase lacune sistematice nu au fost abordate într-o manieră suficientă. Neconcordanțele sunt cauzate de factori precum modificările frecvente ale cadrului legal și o structură instituțională care nu dispune de o capacitate suficientă, precum și inexistența unor instrumente esențiale.” (Raportul Comisiei Europene în cadrul MCV – iulie 2012).

2. Nerespectarea normelor interne ale asociațiilor profesionale. Nerespectarea actelor normative se datorează lipsei complete de control a factorilor de răspundere din cadrul acestor asociații care au astfel de obligații. Se poate exemplifica cu neefectuarea auditării de calitate a expertizelor judiciare contabile. Astfel, în conformitate cu Regulament privind

auditul de calitate în domeniul serviciilor contabile: art. 18. Experții contabili, în efectuarea lucrărilor de expertiză contabilă judiciară, au obligația să prezinte rapoartele de expertiză... pentru a fi supuse auditului de calitate; Art. 19. Auditorii de calitate au următoarele atribuții:

a) auditarea lucrărilor de expertiză contabilă judiciară înainte de depunerea acestora la organele care le-au solicitat.

3. Deși raportul de expertiză judiciară este considerat **probă în instanță**, lasă o libertate de interpretare în sensul că acesta este doar o **exprimare a părerii** expertului judiciar, așa după cum se regăsește în Codul de procedură civilă.

4. Lipsa unei definiții a profesiei de expert judiciar, a drepturilor și obligațiilor acestuia.

5. O clasificare incompletă a domeniilor și specialităților experților judiciari în Ordinul 199 din 18 ianuarie 2010 (Ordinul 199/2010) pentru aprobarea Nomenclatorului specializărilor expertizei tehnice judiciare, cu referire la domeniul economic.

6. Numirea expertului prin înțelegerea părților așa cum se regăsește în prevederilor noului Cod de procedură civilă. Această noutate din Codul de procedură civilă poate avea consecințe contradictorii. Analizând art. 331 din Legea nr. 134/2010, referitor la numirea expertului tehnic: “(1) Dacă **părțile nu se învoiesc asupra numirii experților**, ei se vor numi de către instanță, prin tragere la sorți, de pe lista întocmită și comunicată de către biroul local de expertiză, cuprinzând persoanele înscrise în evidența sa și autorizate, potrivit legii, să efectueze expertize judiciare”,

se poate crea o confuzie între experții judiciari numiți de instanță și experții judiciari propuși de părți.

7. Modul de repartizare a lucrărilor către experții judiciari.

8. Modul de stabilire a obiectivelor expertizei judiciare, fără implicarea instanței sau expertului judiciar. În general obiectivele sunt transmise de una dintre părți, fie de partea reclamantă, fie de partea învinuită, ulterior cealaltă parte transmițând obiecțiuni la obiective, cu implicații asupra duratei procesului.

9. Lipsa de transparență a sistemului de stabilire a onorariului și a decontului pentru cheltuielile expertului judiciar numit, onorariile fiind neconforme cu volumul de lucru, iar costurile expertizei neluate în considerare. Comparativ, onorariul expertului parte poate fi multiplicat, sumă care nu apare însă în documentele dosarului cauzei.

10. Lipsa completă a relațiilor experților judiciari cu instanța. Neajunsurile relației expertului cu instanța conduc la amânarea nejustificată a proceselor, la rezultate de slabă calitate ale expertizei, la numeroase procese penale îndreptate împotriva experților judiciari, de către părți. Expertul judiciar este pus în situația de a studia singur dosarul, iar neavând pregătire juridică, nu poate desprinde ce anume se dorește. Sunt situații când i se trimit obiective simpliste, formale, care nu conțin problema de rezolvat. De asemenea, expertul nu primește acțiunea și înscrisurile de la dosar (de multe ori foarte voluminoase), ci este obligat să le copieze singur, contra cost, fără decontarea cheltuielilor. Referitor la cunoștințele juridice ale experților

judiciari, deși art. 8 din OG 2/2000 prevede cât se poate de clar că examenul de expert tehnic judiciar se organizează de Ministerul Justiției și are scopul de a verifica nivelul cunoștințelor viitorilor experți în specialitatea pentru care candidează, gradul de însușire a actelor normative referitoare la specialitatea respectivă, a dispozițiilor din codurile de procedură civilă și penală referitoare la expertiză și din alte acte normative care reglementează activitatea de expertiză tehnică judiciară, drepturile și obligațiile experților nu sunt verificate. Pentru expertul contabil judiciar testul se organizează la nivelul CECCAR. Detaliere la pct. 18.

11. Lipsa de specializare a magistraților pe diverse domenii tehnice și economice.

12. Constângerile/Intimidările exercitate prin formularea unor plângeri penale împotriva experților judiciari, care nu se referă la eventuale fapte penale, ci doar în cazul în care una din părți nu este mulțumită de concluziile expertizei.

Aceste plângeri au avut drept consecințe intimidarea experților judiciari, ceea ce a condus la modificarea concluziilor în cazul formulării unor obiecțiuni la obiective.

13. Competența profesională a experților judiciari, care presupune îmbinarea și utilizarea armonioasă a cunoștințelor, deprinderilor și aptitudinilor în vederea obținerii rezultatelor așteptate în activitate este foarte diferită pe domenii și specialități, ținând seamă de faptul că evaluarea acestora nu este optimă, în condițiile aprecierii lor la nivel de asociație profesională și nicidecum unitar. Instruirea și perfecționarea sunt insuficiente sau nu au legătură cu activitatea

judiciară, așa cum se regăsesc, de altfel, în cadrul CECCAR. Cu referire la cunoștințele juridice, acestea sunt aproape inexistente din cauza lipsei seminarilor pe aceste teme, cu implicații serioase în întocmirea unor rapoarte de expertiză corecte.

Competența profesională a experților judiciari care se răsfrânge asupra calității lucrărilor de expertiză judiciară se datorează și deficiențelor în organizarea activității de expertiză judiciară.

În plus, 10 % din sumele încasate de fiecare expert sunt preluate de Ministerul Justiției și depuse într-un fond prin care să se finanțeze pregătirea profesională continuă a experților. De fapt banii se întorc la bugetul general și nu sunt folosiți pentru pregătirea experților judiciari, ceea ce creează o puternică nemulțumire în rândul acestora.

14. Lipsa unui audit referitor la calitatea expertizelor judiciare, activitate care se regăsește, de altfel, în reglementările unor asociații profesionale.

15. Lipsa unor reglementări interne privind încadrarea neconformităților activității expertului judiciar ca ipoteze de lucru: neglijență în serviciu, abuz în serviciu, fals. Deși aceste infracțiuni se regăsesc ca infracțiuni în Codul penal, expertul judiciar, în întocmirea raportului de expertiză judiciară, încearcă să se prevaleze de **independența** sa. **Integritatea**, deși cerută de unele reglementări ale asociațiilor profesionale, este considerată una din valorile fundamentale ale reprezentanților instituțiilor și autorităților publice, ce au obligația de a declara orice interese personale care pot veni în contradicție cu exercitarea obiectivă a atribuțiilor de

serviciu și nicidecum a unei profesii liberale sau profesii independente.

Se poate întâmpla ca soluția dată de expert să fie eronată din cauză că nu a avut la dispoziție toate probele necesare, iar la aflarea concluziei, una din părți sau chiar instanța să depună și alte probe care schimbă total concluzia.

16. Inexistența unor experți specializați pe domenii economice cu problematică actuală. Experții contabili nu pot acoperi decât parțial cauze penale precum achizițiile publice, fonduri comunitare etc. În același Raport al Comisiei Europene în cadrul MCV, se subliniază: "... aceste deficiențe în soluționarea proceselor în instanță sunt foarte semnificative în comparație cu practica din alte state membre. De asemenea, sistemul judiciar a avut dificultăți în a soluționa definitiv în instanță **cazuri financiare complexe**. Acest lucru se referă în special la cazurile care implică **achiziții publice**, acest tip de cazuri constituind o excepție de la tendința general pozitivă privind cazurile de corupție la nivel înalt aduse în instanță. Astfel de cazuri necesită din partea procurorilor și judecătorilor competențe speciale, dezvoltate prin formare, specializare și **expertiză externă**."

17. Numărul insuficient al experților judiciari în unele domenii, comparativ cu inflația de experți judiciari în alte domenii (contabilitate).

18. Modul de accedere în Grupul experților judiciari foarte diferit în funcție de asociațiile profesionale. Dacă în domeniile pur tehnice accesarea este foarte dificilă, în domeniul contabil este formală, deoarece organizarea testului de admitere se găsește la latitudinea

CECCAR și nu este coordonată de către Ministerul Justiției.

Practic, toți cei care se înscriu la testul întocmit de CECCAR reușesc să-l treacă. Întrebările testului grilă au legătură mai mult cu norme de comportament al experților contabili CECCAR, decât cu expertiza judiciară, bibliografia cuprinzând în principal regulamente interne și ghiduri de aplicare. Pentru anul 2010 nu au fost cuprinse în bibliografie Codul de procedură civilă și Codul de procedură penală, care constituie de fapt baza activității experților judiciari. Implicațiile accederii membrilor CECCAR în GEJ îl reprezintă **numărul excesiv de mare al experților contabili judiciari**, comparativ cu numărul celorlalți experți tehnici. Astfel, experți contabili judiciari foarte buni profesioniști, de care actul de justiție ar avea nevoie, sunt numiți în una, maxim două lucrări de expertiză pe an, cu un volum de muncă și valori reduse.

19. Inexistența de asociații profesionale pentru toate domeniile și specializările în care activează experții judiciari, cu implicații importante, îndeosebi în atestarea necesară profesiei. Deși modul de dobândire a calității de expert judiciar este prevăzut de OG nr. 2/2000, realitatea se prezintă foarte diferit între domeniile de activitate.

Experții constructori, spre exemplu, deși au o pondere asemănătoare cu a experților topografi, nu sunt organizați într-o asociație.

Cu privire la atestarea în specialitate a experților judiciari, se pot identifica drept **vulnerabilități**:

- inexistența unor criterii clare sau aplicarea unor criterii neconforme pentru accederea în

profesie;

- calitatea subiectelor pentru acreditare;

- redactarea subiectelor de către specialiști, care nu sunt întotdeauna și practicieni;

- subordonarea față de persoane care nu au o aceeași calificare, cu referire la specialiști care elaborează subiectele.

20. Inexistența, existența parțială, precum și neaplicarea codurilor de etică în asociațiile profesionale. Într-un dosar de natură economică au existat refuzuri consecutive ale experților judiciari de a întocmi expertiza, motiv pentru care soluționarea cauzei a fost întârziată cu 12 luni. Deși regulamentele asociațiilor profesionale prevăd sancțiuni, în cazul menționat nu s-a luat nicio măsură.

21. Inexistența unor mecanisme de verificare și control a conflictelor de interese în întocmirea expertizelor judiciare. Deși ar trebui obligați să ia toate măsurile necesare pentru evitarea situațiilor de conflict de interese și incompatibilități, experții judiciari nu semnează, în acest sens, decât o simplă declarație.

22. Absența recunoașterii internaționale a expertului judiciar, cu excepția experților criminaliști din Institutul Național de Expertize Criminalistice din 2001 și a Institutului Național de Criminalistică, începând cu luna mai 2005, ambele afiliate la European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI) – Rețeaua Europeană a Institutelor de Criminalistică.

23. Independența experților judiciari. Pentru contracararea concluziilor expertizei judiciare întocmite de expertul parte, expert care trebuie să rămână independent, nu i se

poate opune decât un expert oficial, numit de instanță, fără a se afla însă sub directa conducere, supraveghere și control nemijlocit al magistratului, așa cum se află specialistul DNA.

Imparțialitatea/lipsa de integritate este o **vulnerabilitate în plus** de corupere a experților judiciari numiți, dar și răspunderii juridice a acestora. Dacă atât expertul numit, cât și cel parte, vor fi părtinitori, judecătorului îi va fi foarte greu să discearnă asupra adevărului, actul de justiție neatingându-și scopul.

În strânsă legătură cu aspectul înfățișat, o **vulnerabilitate** o constituie faptul că organele judiciare nu au la dispoziție fonduri bănești pentru ordonarea din oficiu a unei astfel de probe, astfel încât trebuie să convingă una dintre părți să solicite proba cu expertiză și să plătească onorariul expertului. În acest caz expertul este plătit numai de către una dintre părți, fapt ce uneori a dat naștere la suspiciuni cu privire la obiectivitatea concluziilor raportului de expertiză.

Din Raportul Comisiei Europene în cadrul MCV, sugestiv este următorul paragraf: “deși este prevăzut de lege, bugetul pentru cheltuielile cu experții judiciari este rareori disponibil în practică, astfel încât apărarea plătește adesea pentru expertiza ordonată de instanță, pe lângă plata pentru propria expertiză. Acest fapt **ridică semne de întrebare privind independența și imparțialitatea experților numiți de instanță**, care se presupune că sunt independenți.”

24. Lipsa organizării unitare a profesiei de expert judiciar privind modalitatea în care se obține:

- specializarea expertului judiciar;
- certificarea și atestarea expertului judiciar.

OG 2/2000 face referire directă la **expertul tehnic judiciar** și poate fi aplicată și expertului contabil sau de specialitate fiscală. Experții criminaliști intră sub incidența OG 75/2000, cu prevederi specifice pentru experții criminaliști.

25. Lipsa organizării unitare a profesiei de expert judiciar precum și a modului în care se verifică activitatea și rezultatele expertului judiciar, respectiv:

- cum se verifică fiabilitatea prestației tehnice pe care o face un expert în executarea activității sale;
- verificarea pe parcursul exercitării activității de expert.
- nu există limite de vârstă pentru acreditare. (vârsta medie a experților judiciari este 69 de ani).

Recomandări

1. Cadrul legislativ al expertizei judiciare trebuie să se limiteze la un singur act normativ privitor la întreaga activitate de expertiză judiciară, pentru o abordare unitară a activității, cu trimitere, îndeosebi, la expertiza criminalistică. Simplificarea cadrului legal de reglementare a expertizei judiciare poate contribui la realizarea unor instrumente și mecanisme capabile să răspundă necesităților reale ale justiției.

Cu referire la expertiza judiciară criminalistică, în cazul *Mirilashvili v. Russia* (nr. 6293/04),

Curtea de la Strassbourg a reiterat că “este libertatea judecătorului să decidă cu privire la competența unui martor expert desemnat de parte”, constatând faptul că expertului părții i s-a permis doar să exprime opinii cu privire la concluziile experților desemnați de procuror să efectueze expertiza audio (n.n.: similar sistemului din România, art. 1 și 7 din Ordonanța Guvernului nr. 75/2000 aprobată prin Legea nr. 488/2002 în care expertiza criminalistică se efectuează numai de către experți oficiali, în institute de stat, iar expertul criminalist autorizat-parte poate doar să facă observații la raportul de expertiză) și nu i s-a permis efectuarea efectivă a acesteia.

Organele judiciare și instanțele vor trebui să țină cont, în deciziile luate cu privire la efectuarea unor expertize judiciare de obligația ca ele să fie efectuate de experți independenți atunci când în cauză este parte Statul prin instituțiile sale. **2. Pentru respectarea normelor interne ale asociațiilor profesionale se recomandă un control mai eficient al factorilor de răspundere din cadrul acestor asociații care au astfel de obligații.**

3. Lămurirea aspectului de interpretare juridică a expertizei judiciare, în sensul că documentul expertului judiciar este considerat doar **un punct de vedere** exprimat în raportul său.

Comparativ, raportul de constatare al specialiștilor DNA (care **își desfășoară activitatea sub directă conducere, supraveghere și control nemijlocit al procurorilor**), este **probă în instanță**, așa cum se prevede în art. 11 din OuG nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție. “(1) În cadrul Parchetului Național Anticorupție sunt numiți, prin ordin al procurorului general

al acestui parchet, cu avizul ministerelor de resort, specialiști cu înaltă calificare în domeniul economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum și în alte domenii, pentru clarificarea unor aspecte tehnice în activitatea de urmărire penală. (2), **specialiștii** prevăzuți la alin. (1) au calitatea de funcționar public și **își desfășoară activitatea sub directă conducere, supraveghere și control nemijlocit al procurorilor din Parchetul Național Anticorupție.** (3) Constatarea tehnico-științifică efectuată din dispoziția scrisă a procurorului de specialiștii prevăzuți la alin. (1) constituie **mijloc de probă**, în condițiile legii.”

4. Este de recomandat, ca în cel mai scurt timp, să fie **definită profesia de expert judiciar**, a drepturilor și obligațiilor acestuia, având în vedere că toate aspectele organizatorice și juridice decurg din aceasta.

5. Actualizarea clasificării pe domenii și specialități pentru experții judiciari, respectiv a Ordinului nr. 199/2010 pentru aprobarea Nomenclatorului specializărilor expertizei tehnice judiciare. Unul dintre domeniile care nu se regăsește în nomenclator este cel al achizițiilor publice, numeroasele rapoarte de constatare ale specialiștilor DNA neputând fi contracarate.

6. Sancționarea relațiilor directe între experții judiciari și părțile din proces, așa cum prevede, de altfel, art. 121. (3) din Cpp “Părțile, cu încuviințarea și în condițiile stabilite de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, pot da expertului explicațiile necesare.” Orice relație în afara prevederilor legale poate conduce la tentative de corupere a expertului judiciar numit. Un specialist DNA sau DIICOT nu are nici un fel de

relații cu învinuții din cauzele instrumentate. La fel, reglementările interne ale INEC **interzic legătura directă dintre expertul oficial și expertii părților.**

7. Adoptarea unor politici de egalitate de șanse în repartizarea expertizelor de către birourile locale de expertize judiciare. Este necesară o monitorizare a numărului de expertize care s-au solicitat pe fiecare expert judiciar, onorariile plătite, reclamațiile și contestațiile care au existat la aceste expertize.

8. Stabilirea obiectivelor expertizei judiciare de către instanță, la propunerea părților și consultarea unui expert judiciar care însă să nu facă mai departe expertiza.

9. Sistemului de stabilire a onorariului și a decontului poate fi transparent numai dacă termenii noului Cod de procedură civilă sunt interpretați în favoarea actului de justiție. Quantumul onorariului trebuie să corespundă nivelului de calificare, experienței profesionale și efortului, precum și volumului de timp investit de către expert în vederea efectuării expertizei. În același timp trebuie să se țină cont și de veniturile care ar putea fi obținute de experți în cazul efectuării unor expertize similare în cadrul activităților extrajudiciare. Experților li se poate solicita să notifice intervenirea oricăror situații care fac necesară majorarea avansului în timpul procesării comenzii de expertiză. Unei astfel de cereri de completare a avansului trebuie să i se dea curs fără întârziere.¹

10. Pentru bunul mers al justiției, este de recomandat ca relațiile dintre instanță și experții judiciari, prevăzute de altfel de lege, să funcționeze.

¹ Biroul local de expertize judiciare, Ghid informativ privind expertizele tehnice judiciare

11. Efectuarea de traininguri cu studii de caz în expertiză judiciară pentru judecători în domenii tehnice și economice.

12. Adoptarea unor măsuri în care experții judiciari să nu își modifice concluziile unui raport în urma unor plângeri penale făcute cu rea-credință sau în scopul intimidării.

13. Creșterea competenței profesionale a experților judiciari, implicit a calității lucrărilor, prin responsabilizarea asociațiilor profesionale în instruirea, perfecționarea și evaluarea experților judiciari.

Proba expertizei judiciare poate fi justificată ca rezultat al unei documentări ample, implicând cunoștințe și informații, abilități de utilizare a aparaturii, atribute pe care nici o altă probă nu le poate avea și pe care nici magistratul nu le poate deține.

Principala problemă a expertizelor judiciare o reprezintă **calitatea acestora, cu implicații directe asupra corectitudinii actului de justiție.**

Dacă facem trimitere la calitatea lucrărilor de expertiză contabilă judiciară, aceasta este tratată atât în Codul de procedură penală, cât și în mai multe normative, inclusiv ale CECCAR: **1. Codul de procedură penală:** Raportul de expertiză cuprinde: partea introductivă; descrierea în amănunt a operațiilor de efectuare a expertizei; **concluziile**, care cuprind **răspunsurile la întrebările puse** și părerea expertului asupra obiectului expertizei. **2. Standardul profesional nr. 35 – expertizele judiciare al CECCAR:** Expertul contabil trebuie să efectueze expertizele contabile pentru care a fost solicitat și pe care le-a acceptat cu **conștiinciozitate,**

devotament corectitudine și imparțialitate; pentru asigurarea în interes public că aceste cerințe sunt îndeplinite, expertizele contabile sunt supuse auditului de calitate potrivit reglementărilor corpului. Expertizele contabile trebuie să le fie utile celor care le-au solicitat. Concluziile expertului contabil trebuie să fie formulate ținând seama de legislație și de reglementările în domeniu; Raportul de expertiză contabilă judiciară are caracter de probă științifică ce **trebuie să prezinte un înalt grad al indicelui contributiv la soluționarea cauzei** în care a fost dispus.

3. Standardul profesional 35.3.1 NORMA: Concluziile raportului de expertiză contabilă trebuie să conțină **câte un paragraf distinct cu concluzia (răspunsul) la fiecare obiectiv (întrebare) al expertizei contabile preluat în maniera în care a fost formulat în Capitolul „Desfășurarea expertizei contabile”.**

Creșterea calității lucrărilor de expertiză să fie avută în vedere atât de expert, cât și de asociațiile profesionale, magistrați.

14. Activitatea de auditare este în strânsă legătură cu calitatea expertizelor judiciare. Fără a împieta independența experților, trebuie subliniat că auditarea expertizelor contabile este prevăzută în atribuțiile CECCAR și OCPCI: **Regulament privind auditul de calitate în domeniul serviciilor contabile:** Experții contabili, în efectuarea lucrărilor de expertiză contabilă judiciară, au obligația să prezinte rapoartele de expertiză... pentru a fi supuse auditului de calitate; Auditorii de calitate au următoarele atribuții: auditarea lucrărilor de expertiză contabilă judiciară înainte de depunerea acestora la organele care le-au solicitat; În îndeplinirea atribuțiilor, auditorii de calitate vor proceda astfel:

studiază raportul de expertiză... urmărind dacă: obiectivele stabilite au fost tratate corespunzător, iar răspunsurile date au fost susținute prin acte și documente care au legătură cu cauza; răspunsurile la întrebări/concluziile sunt susținute de prevederi legale sau de reglementările în domeniu; Folosind exclusiv legea, știința contabilității, standardele și normele profesionale, auditorul de calitate le solicită autorilor lucrărilor de expertiză contabilă să le revadă în funcție de observațiile făcute... Dacă lucrările nu sunt refăcute, auditorul de calitate va atașa la lucrarea analizată referatul cuprinzând observațiile sale pentru informare și o înainteașă organului care a solicitat-o, pentru luarea unei decizii; **Standardul profesional nr. 35:** Expertizele contabile sunt supuse auditului de calitate potrivit Regulamentului privind auditul de calitate în domeniul serviciilor contabile, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al CECCAR; **Ghid pentru aplicarea Standardului profesional nr. 35:** Auditorii de calitate au ca atribuții auditarea lucrărilor de expertiză contabilă judiciară înainte de depunerea acestora la organele care le-au solicitat.

Potrivit prevederilor art. 4 litera l) din Legea nr. 7/1996 privind cadastrul și publicitatea imobiliară, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară avizează tehnic expertizele efectuate de către experții judiciari în specialitatea topografie, geodezie și cadastru cu privire la corectitudinea datelor topografice utilizate, la solicitarea instanțelor de judecată. Rolul OCPI în validarea unei expertize topografice judiciare face obiectul unui proiect de reglementare supus consultării publice, în sensul că prin complexitatea unei

expertize, aceasta nu poate fi verificată de un simplu tehnician OCPI.

Recomandarea se limitează la îndeplinirea sarcinilor de către auditorii de calitate, așa după cum prevăd normele interne ale asociațiilor profesionale. Cum auditarea expertizelor judiciare intră doar în atribuțiile auditorilor din cele două asociații profesionale, este **recomandabil ca această activitate să se realizeze de către experți oficiali**, angajați la birourile locale de expertize judiciare la nivel de Curte de Apel.

15. Reglementări privind încadrarea neconformităților activității expertului judiciar, ca ipoteze de lucru: neglijență în serviciu, abuz în serviciu, fals.

Este recomandabil să existe reglementări interne privind încadrarea neconformităților activității expertului judiciar, chiar dacă infracțiunile se regăsesc în Codul penal.

16. Inexistența unor experți specializați pe domenii economice cu problematică actuală să fie soluționată după organizarea activității de expertiză judiciară.

17. Asigurarea unui număr corespunzător de experți judiciari pe domenii și specialități, funcție de numărul de dosare și complexitatea lor.

18. Desfășurarea examenului și interviului pentru atribuirea calității de expert judiciar să fie organizată obligatoriu de către Ministerul Justiției prin Biroul central pentru expertize judiciare.

19. Fiecare profesie are dreptul de a se organiza în asociații în conformitate cu prevederile art. 9 din Constituția României.

20. Aplicarea unui cod de etică și conduită profesională unitar pentru toți experții judiciari din sistem.

21. Pe lângă declarația semnată de expert pe proprie răspundere, ar fi recomandabil și căutarea unor mecanisme de verificare și control a conflictelor de interese.

22. Recunoașterea internațională a expertului judiciar poate fi realizată prin îmbunătățirea comunicării asociațiilor profesionale cu Ministerul Justiției și Parlamentul în vederea conformării activității de expertiză judiciară cu cerințele CEDO, Curții Europene de Justiție și prevederilor Tratatului de la Lisabona.

23. Pentru realizarea dezideratelor justiției, într-un proces echitabil ar fi de recomandat ca experții judiciari să facă parte ca **experți oficiali din sistemul judiciar și experți independenți pentru cei recomandați de părți**. Nu poate fi interpretat că expertul oficial este subordonat judecătorului, deoarece însuși judecătorul este independent.

24. Lipsa organizării unitare a profesiei de expert judiciar privind modalitatea în care se obține: specializarea, certificarea și atestarea expertului tehnic judiciar să se realizeze pentru obținerea specializării prin asociațiile profesionale, iar certificarea și atestarea expertului judiciar după modele standardizate, la nivelul Ministerului Justiției. Exemplul organizării testării experților contabili de CECCAR în vederea atestării ca expert contabil judiciar de către Ministerul Justiției este elocventă.

25. Privitor la lipsa organizării unitare a profesiei de expert judiciar asupra modului în care se verifică activitatea și rezultatele

expertului judiciar, respectiv verificarea fiabilității prestației tehnice sau economice pe care o face un expert în executarea activității sale, verificarea post?? a activității de expert și verificarea pe parcursul exercitării activității de expert, **se recomandă** a se realiza la nivelul Ministerului Justiției.

Măsuri propuse de Transparency International România

Măsurile preconizate au avut în vedere, evident, asigurarea integrității în activitatea de expertiză judiciară, vizând aspectele practice, cele principale fiind necesitatea reducerii semnificative a duratei soluționării cauzelor și obținerea unor soluții corecte în cauze, cu implicații directe în creșterea credibilității justiției, respectiv “o instanță independentă și nepărtinitoare, bazată pe principiile de drept” (articolul 6 alineatul 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului).

Necesitatea actualizării legislației, ca de altfel foarte importantă, are în vedere actualul context social ce impune luarea unor măsuri rapide pentru crearea premiselor legislative și administrative, care să conducă la eficientizarea actului de justiție.

Plecând de la riscurile și vulnerabilitățile din activitatea expertului judiciar și răspunzând recomandărilor din lucrare, măsurile pot fi formulate după cum urmează:

- **Definirea profesiei de expert judiciar**, a drepturilor și obligațiilor acestuia se va regăsi în **Statutul expertului judiciar**.
- Cadrul legislativ al expertizei judiciare pe

diferite domenii, în principal OG 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară, va fi abrogat în favoarea unui **act normativ unitar**.

- **Completarea Codului de procedură civilă și Codului de procedură penală privitor la stabilirea obiectivelor expertizei judiciare**, respectiv “de către instanță, la propunerea părților.

- **Completarea Codului de procedură civilă și Codului de procedură penală referitor la lămurirea aspectului de interpretare juridică a expertizei judiciare**, astfel încât **raportul de expertiză judiciară al expertului judiciar și expertului oficial, raportul de constatare al specialistului și specialistului DNA să aibă aceeași valoare probatorie**.

Dintre aceste lucrări cea mai controversată este cea întocmită de experții oficiali criminaliști. **Expertizele criminalistice se efectuează de experți oficiali** în institutele și laboratoarele de expertiză criminalistică, înființate potrivit dispozițiilor legale. Conform OG nr. 75/2000 privind autorizarea experților criminaliști, la efectuarea expertizelor criminalistice de către experți oficiali **pot participa și experți numiți de organele judiciare**, la cererea părților și recomandați de acestea. Persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de lege este înscrisă, la cerere, în Tabelul nominal cuprinzând experții criminaliști autorizați, din rândul cărora părțile interesate pot solicita **experți autorizați care să verifice rapoartele de expertiză ale experților oficiali**. Experții autorizați, numiți de organele judiciare, la cererea părților, participă personal la efectuarea expertizelor prin: observații cu privire la obiectul expertizei, modificarea sau completarea acestuia, verificarea și

completarea materialului necesar pentru efectuarea expertizei, precum și prin obiecții la raportul de expertiză, adresate organului judiciar.

Este cunoscut faptul că în România laboratoarele de criminalistică constituie monopol de stat, cu toate că aceasta vine în contradicție cu procesul de reformare a justiției, precum și cu directivele UE care promovează instituția expertului independent.

Acest monopol în domeniul expertizei criminalistice se resimte în practica judiciară datorită modului cum sunt organizate și funcționează laboratoarele de specialitate în domeniu. Astfel, în România expertizele criminalistice se efectuează de către experți oficiali angajați ai statului, în laboratoarele din structura Institutului Național de Expertize Criminalistice, aflat în subordinea Ministerului Justiției și ale Institutului Național de Criminalistică din Inspectoratul General al Poliției Române din cadrul Ministerului Administrației și Internelor.

Expertiza criminalistică fiind un domeniu în care există un număr restrâns de experți, în caz de contestație nu are cine să efectueze o contaexpertiză, **expertizele experților independenți nefiind luate în considerare.** Prin modificarea legislației, chiar instanța ar putea numi un expert independent să facă expertiză, fără să se mai adreseze doar la INEC sau INC, asta în măsura în care nu este nevoie de aparatul special care există doar la institute.

Numărul mic al experților criminaliști oficiali, influențează chiar și rezultatul expertizelor, lipsind instanțele de posibilitatea cunoașterii

altor opinii în afara celor emise de experții aflați în laboratoarele ministerului. Pe de altă parte numărul mare de solicitări pentru expertize conduce la întâzieri chiar de un an la intrarea în lucru a unor expertize.

În acest domeniu trebuie să fie încurajată concurența între specialiștii din variatele domenii ale criminalisticii prin înființarea laboratoarelor private, independente de expertiză criminalistică care, beneficiind de același statut juridic cu al celor de stat, vor permite părților să-și fundamenteze apărarea sau acuzarea pe argumente științifice, în așa fel încât rapoartele de expertiză să posede aceeași valoare probantă.

- **Elaborarea unui mecanism de monitorizare a numărului de expertize** care s-au solicitat pe fiecare expert, valoarea onorariilor, reclamațiile și contestațiile care au existat la aceste expertize. Monitorizarea să fie realizată de către fiecare Birou local de expertize judiciare și centralizat la nivelul Biroului central de expertize judiciare.

- **Soluționarea lipsei unor experți specializați pe domenii economice** cu problematică actuală după **organizarea centralizată a activității de expertiză judiciară** și cuprinderea în nomenclatorul clasificării domeniilor și specialităților de expertiză ce poate face obiectul expertizei judiciare a acestor domenii economice.

- **Asigurarea unui număr corespunzător de experți judiciari** pe domenii și specialități, funcție de numărul de dosare și complexitatea lor.

- **Biroul central de expertize judiciare** va fi organizat pentru toate domeniile de

expertiză judiciară, inclusiv pentru expertizele criminalistice, printre atribuțiile acestuia aflându-se specializarea, certificarea și atestarea expertului judiciar, având la bază **Regulamentul de organizare și funcționare a Biroului central pentru expertize judiciare și Statutul expertului judiciar**, aprobate prin ordin al Ministrului Justiției. În cadrul biroului vor funcționa: compartimentul de audit calitativ, compartimentul de etică și conformitate, experții oficiali în domeniile tehnic și economic.

Este de menționat că propunerea PICCJ privind încadrarea cu experți oficiali a Parchetelor de pe lângă Curțile de Apel a existat în urmă cu câțiva ani, modelul fiind cel al specialiștilor de înaltă calificare din DNA și DIICOT. Această idee nu poate fi viabilă, atâta timp cât specialiștii din cele două instituții, conform legii, își desfășoară activitatea sub directa conducere, supraveghere și control nemijlocit al procurorilor.

- **Auditarea calitativă a expertizelor judiciare de către Compartimentul de audit** din cadrul birourilor locale de expertiză judiciară din tribunale, înființate cel puțin la nivel de Curți de Apel.

- **Găsirea unor mecanisme de verificare și control a conflictelor de interese**, prin activitatea Compartimentului de etică și conformitate.

- **Sanționarea disciplinară a experților judiciari la nivelul birourilor locale de expertize judiciare**, la propunerea compartimentelor de etică și conformitate, pentru **calitatea necorespunzătoare a expertizelor judiciare**.

- **Realizarea și punerea în aplicare, la nivelul**

Ministerului Justiției, a unui Cod de etică și conduită profesională unitar pentru toți experții judiciari.

- **Înființarea** în cadrul Biroului central de expertiză judiciară a **Compartimentului de etică și conformitate**, independent față de auditul de calitate.

- **Strategie la nivelul Ministerului Justiției privind responsabilitatea expertului judiciar** într-un **Statut al expertului judiciar**.

- **Politică internă a Ministerului Justiției privind managementul riscurilor**, care să cuprindă toate tipurile de riscuri la care este expus expertul judiciar: operațional, financiar, reputațional.

- **Politică internă a Ministerului Justiției privind corupția** în activitatea de expertiză judiciară.

- **Organizarea** de către Ministerul Justiției, împreună cu ICCJ și Curțile de Apel a unor **traininguri cu studii de caz în expertiză judiciară pentru judecători** în domeniile tehnice și economice.

